

recenzió készítőjét, s kétséget sem akarunk hagyni a felől, hogy tisztelettel adózunk Ivás Istvánnak, amiért majd 60 év távlatából nekiállt rendszerezni, papírra vetni emlékeit, s fáradságot nem kímélve kereste fel egykori bajtársait személyesen, vagy levélben, hogy ekképpen gazdagítsa adatait. Ugyancsak tisztelet jár dr. Szabó József János alezredes kollégámnak, aki addig dolgozott a kéziratral, amíg abból könyv nem lett. Ezt annál is inkább értékelni tudjuk, mert a recenzius ismeri az eredeti, géppel írt lapokból álló vaskos

nyersanyagot is, amely hosszú utat tett meg a könyvespolcig. A formás kis kötet túlmutat önmagán: nem csak felillant egy epizódot a M. kir. Honvédség második világháborús történetéből, amelyről eddig igen keveset hallhattunk, s nem is csak emléket állít a szerző elesett bajtársainak és az egész Székely Határ-őrségnek, hanem további kutatásokra is serkenti a szakmabelieket, többek közt e sorok íróját is.

Illésfalvi Péter

MARK C. YERGERGERMAN

CROSS IN SILVER HOLDERS OF THE SS AND POLICE

(James Bender Publishing, San Jose, 2002. 208 o., nagyszámú, kisért színes illusztráció)

A régebbi- és újabb nemzetközi felerisztikai irodalomban gyakorta találkozunk olyan – egyebek mellett archontológiai jellegű – művekkel, amelyek egyes jelentős elismerések tulajdonosainak életrajzait összegezik. Ilyen például Rosthinnak a Szovjetunió Dicsőség Rendje tulajdonosairól összeállított életrajgyűjtemény-sorozata (1982), vagy Hermann Hengstnek a porosz Fekete Sas Rend (1901), illetve Hans Möller-Wittennek a szintén porosz Pour le Merite Rend kitüntetettjeiről (1935) megjelent művei. A Harmadik Birodalom egyes kiténtetéseinek tulajdonosairól is nagy számú életrajgyűjtemény látott napvilágot német és angol nyelven, elegendő csupán John R. Angolia, Franz Thomas, Günter Wegmann, Manfred Dörr, Franz Kurowski, Klaus Patzwall egyes könyveire utalni.

A most megjelent kötet, az 1941. szeptember 28-án alapított rangos német második világháborús hadikiténtetéséről, a Német Ezüst Keresztről szól („Deutsche Kreuz in Silber”), amelyet az alapító dokumentum értelmében „sokszorosán kiemelkedő katonai-hadvezetési érdemekért” lehetett elnyerni. A szerző közli e kiténtetés, SS-, illetve rendőr-tulajdonosainak életrajzát. Kutatásai során amerikai és csehországi levéltári forrásokat használt, de nagy mértékben támaszkodott egyes, még élő személyek, bajtársak, rokonok stb. adatszolgáltatásaira, és több jeles magángyűjtemény anyagát is hasznosította. A legkülönbébb periódikák mellett kutatásokat folytatott az SS-

re, a német rendőrségre, illetve a Harmadik Birodalomra vonatkozó angol és német nyelven megjelent újabb szakirodalomban.

A könyv először rövid áttekintést nyújt a kiténtetés jelvényéről és annak textil-változatairól, okmányairól, sajnálatos azonban, hogy részletesebben nem tér ki az egyes változatokra, s nem részletezi pl. a miniatűrök és a tok problémáját sem.

Ezt követi 82 kiténtetett személy (SS, illetve rendőr) életrajgyűjteménye. A Német Ezüst Keresztnek az adott körben csak egy-két tiszthelyettes (pl. Hauptscharführer) kiténtetettje volt, de az alacsonyabb rendfokozatú tisztek (Hauptsturmführer, Obersturmführer, Untersturmführer) is nagyon kis számban nyerték el. Döntően törzstisztek (Standartenführer, Obersturmbannführer, Sturmbannführer, Oberst der Polizei), illetve tábornokok (Obergruppenführer und General der Waffen-SS, Obergruppenführer, Gruppenführer und Generalleutnant der Waffen-SS, Brigadeführer und Generalmajor der Waffen-SS, Oberstgruppenführer und Generaloberst der Polizei, Obergruppenführer und General der Polizei, Gruppenführer und Generalleutnant der Polizei, Generalmajor der Polizei) találhatók a kiténtetettek sorában.

Az egyes életrajzok szerkezetileg hasonlóak, bár némelyikük az információk hiánya miatt rövidebb. Majdnem minden esetben közli a kötet a Német Ezüst Kereszt adományozásának dátumát. A legfontosabb adatok között szere-

pel, hogy az adott személy milyen rendfokozatokba lépett elő. A szerző a feldolgozott személyek további kitüntetési adatainak összegzésére is törekedett, akár első világháborús, akár külföldi kitüntésekről lett légyen szó. Ebben azonban nem mindenütt következetes: egyesek további kitüntetései életrajzukból derülnek ki, mások további dekorációiról viszont csak a róluk közölt fényképek informálják az olvasót Az életrajzok a születési hely és idő, a képzettség, nyelvismeret és a családi viszonyok ismertetésén túl részletesen foglalkoznak a kitüntetett személyek második világháborús szerepével, az általuk betöltött beosztásokkal, szolgálati helyükkel, s azzal, hogy hol, milyen harci cselekményekben vettek részt. Egyesekről személyes jellemzést is olvashatunk. Nem érdektelenek a kitüntetettek háború utáni sorsára, 1945 utáni tevékenységére vonatkozó adatok sem. Az életrajzok minden esetben közlik az esetleges halálozási adatokat is. Mindez együttesen sokrétű, más helyen fel nem lelhető információs anyag. A kitüntetettek sorában több ismert személyiségről olvashatunk (Gottlob Berger – Obergruppenführer und General der Waffen-SS; Kurt Daluege – Oberstgruppenführer und Generaloberst der Polizei; Carl-Maria Demelhuber – Obergruppenführer und General der Waffen-SS; Dr. Karl Gebhart – Gruppenführer und Generalleutnant der Waffen-SS; Dr. Ernst Kaltenbrunner – General der Waffen-SS; Oswald Pohl – Obergruppenführer und General der Waffen-SS). Többük életrajza ez idáig nem volt ismert.

A kitüntetettek egy része aktív részese volt a különféle partizánmozgalmak elleni harcoknak, illetve a megszállt területek lakossága (így a zsidóság) elleni atrocitásoknak is. (Pl. a Cseh-Morva Protektorátus legfőbb belügyi vezetője, Kurt Daluege irányította a Reinhard Heydrich merényleti elleni akciót, illetve más, az ellenállás felszámolására irányuló törekvéseket. 1946-ban, Prágában kivégezték. Dr. Karl Gebhardt „Reichsarzt SS” a Ravensbrückenben, illetve Auschwitzben fogvatartottakon végzett kísérletekben tevékenykedett, 1948-ban végezték ki. Odilio Globocnik többek között a megszállt Lengyelországban irányította a lakosság elleni intézkedéseket, majd az Adriai-tengerparton vezette a partizánok elleni harcokat. 1945-ben öngyilkos lett.)

A kötetben néhány magyarországi vonatkozásról is olvashatunk, így Otto Winkelmann (Ober-Gruppenführer und General der Polizei) magyarországi szerepéről; Obersturmbannführer Bernhard Hofmann 1945-ben, a magyarországi harcok résztvevőjeként esett el.

A kötet nagyszámú, többségében igen jó minőségű, eddig közöletlen, korabeli fényképfelvételt közöl. Csak 20 személyről nem sikerült a szerzőnek képet találnia. Egyes kitüntetettekről több kép (csoportkép) is akadt, de látható a Német Ezüst Kereszttel való kitüntetésre vonatkozó dokumentum, adományozási okirat is.

Pandula Attila

PLIHÁL KATALIN – HAPÁK JÓZSEF

EURÓPA TÉRKÉPEI 1520–2001

(Országos Széchényi Könyvtár, Helikon Kiadó, Budapest, 2003. 000 o.)

A Szép Magyar Könyv közönségdíjas könyve, egyben a Frankfurti Könyvvásáron a magyar könyvek közül az egyik legsikeresebb, legnagyobb érdeklődést kiváltó mű, az *Európa térképei 1520–2001* című kötet ötletgazdája, egyben szakmai szerkesztője, a térképek, atlaszlapok kísérőszövegeinek szerzője dr. Plihál Katalin, az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárának vezetője. Ő „fedezte fel”, hogy ilyen aspektusú térképtörténeti kötet

még soha nem látott napvilágot: nem csoda, ha a méreteiben is impozáns, A/3-as oldalnagyságú, kétujjnyi vastag művet már eddig is több nyelvre (német, angol, holland, olasz) lefordították. Az általa a Széchényi Könyvtár gazdag térképészeti különgyűjteményéből gonddal, hozzáértéssel kiválasztott térképlapok a laikus számára is szemet gyönyörködtetőek, annál is inkább, mert a Helikon Kiadó kitűnő minőségre törekedett a közrebozsátásban, s mert